

Iz pedagoške teorije i prakse

Pregledni rad
UDK: 347.189

Sanja Pajnić

Iz školskog arhiva: imena, prezimena i nazivi zanimanja na području Nove Bukovice (1869. – 1899.)

Sažetak

Rad se temelji na istraživanju podataka pronađenih u staroj školskoj dokumentaciji, prije svega na istraživanju antroponima i naziva zanimanja na području naselja Nova Bukovica u Virovitičko-podravskoj županiji. Školska arhivska građa kao vrijedan izvor informacija daje uvid u uobičajena imena i prezimena te nazive zanimanja s kraja 19. stoljeća. Pronađeni podaci klasificirani su prema učestalosti pojavljivanja te tumačeni prema antroponomastičkim izvorima.

Ključne riječi: antroponomastika, ime, imenik, prezime, školski arhiv, zanimanje

1. Uvod

Dokumenti sačuvani u školskim arhivima mogu biti vrijedan izvor podataka ne samo u pedagoškim, već i u sociološkim i lingvističkim okvirima, tim više ako su se takvi dokumenti i zapisi očuvali kroz duže povijesno razdoblje. Takav vrijedan izvor podataka predstavlja „Glavni imenik (matica) školskih sposobnjakah obće pučke škole u novoj, gornjoj i donjoj Bukovici,

Kozicah i Viljevu počam od 1. veljače 1876“, koji se i danas čuva u Novoj Bukovici¹, kao i vrijedna Spomenica iste škole. U školsku maticu unošeni su podatci od navedenog datuma u nazivu dokumenta, ali su u njemu retrospektivno

¹ Naselje u istoimenoj općini Virovitičko-podravske županije, 36km jugoistočno od Virovitice. Prema popisu stanovništva iz 2021., općina Nova Bukovica ima 1275 stanovnika.

uneseni i podatci iz 1869.² godine. Matica sadrži imena i prezimena učenika, datum njihova rođenja, rodno mjesto, imena roditelja ili staratelja, njihova zanimanja, godinu upisa u školu i ispisa iz škole, godinu polazanja i završetka „opetovnice“ te napomene – „opazke“.³ Kako, s obzirom na to koji su podatci navedeni, matica predstavlja bogat antroponomastički izvor, u radu će se dati prikaz učeničkih imena i prezimena koja su u njoj zabilježena u razdoblju od 1869. do 1899., kao i nazivi zanimanja roditelja/staratelja, od kojih neka danas i ne postoje ili su manje poznata.

2. Korpus i metodologija

Današnji Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08 – 156/23) pretpostavlja postojanje detaljno uređenog Pravilnika o pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji te javnim ispravama u školskim ustanovama (NN 47/2017) kojim se nalaže dužnost školskih ustanova da vode pedagošku dokumenta-

ciju i evidenciju o učenicima, da prate nastavu i druge oblike odgojno-obrazovnog rada, upis i ispis učenika, uspjeh učenika, pedagoške mjere i ispite. S obzirom na to koje su posebnosti povijesnog razdoblja u kojemu su djelovale, školske ustanove oduvijek vode određene vrste evidencija koje, uzimajući u obzir prolaznost vremena, postaju vrijedan izvor informacija. Informacije se proučavaju retrospektivno te takvi izvori preuzimaju ulogu povijesnih dokumenata koji postaju dijelom stare arhivske građe. Pojam „arhiv“ ovdje se koristi u širem smislu kao „zbirka dokumenata koju treba čuvati“, a ne kao „ustanova koja se bavi prikupljanjem, čuvanjem i pripremanjem za uporabu arhivskoga gradiva“.⁴ U radu se uzimaju u obzir i definicije arhivske i dokumentarne građe koja je detaljno opisana u Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima (NN 61/18, 98/19, 114/22, 36/24). U tom kontekstu promatramo i „Glavni imenik (matica) školskih sposobnjakah obće pučke škole u novoj, gornjoj i donjoj Bukovici, Kozicah i Viljevu

² Škola je službeno osnovana 1868. godine.

³ U „opazkama“ se često nalaze podatci o završenom školovanju (datum i broj dobivene otpusnice) ili preseljenju učenika. Sporadično su unesene napomene o bolestima učenika („škrofulozna očna bol“), ponekad čak i o smrti („umro od dobraca“). Pri upisu u školu nerijetko su upisane napomene o (ne)sposobnosti polazanja škole („24/9 887. oproštena od svakog polazska škole tupoglavosti radi“, „suludasta“, „poradi duševne nesposobnosti od svakog polazska škole oproštena“), a često se davalo dopuštenje da se već upisani učenik ispiše iz škole („Veliko siromaštvo i udaljenost mjesta prinukaše odbor da ga polazska rieši“, „Radi materine slipeoče od svakoga polazska škole oproštena“).

⁴ arhiv. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 15. 12. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3764>>.

„a) arhivsko gradivo je odabrano dokumentarno gradivo koje ima trajnu vrijednost za kulturu, povijest, znanost ili druge djelatnosti, ili za zaštitu i ostvarivanje prava i interesa osoba i zajednica, zbog čega se trajno čuva

b) dokumentarno gradivo su sve informacije zapisane na bilo kojem mediju, koje su nastale, zaprimljene ili prikupljene u obavljanju djelatnosti pravnih i fizičkih osoba te mogu pružiti uvid u aktivnosti i činjenice povezane s njihovom djelatnošću“ (Zakon o arhivskom gradivu i arhivima NN 61/18, 98/19, 114/22, 36/24).

počam od 1. veljače 1876., koji predstavlja izvor za analizirani korpus. Kombiniraju se jednostavne metode - kvantitativna i kvalitativna. Korpus se prikuplja ručno, iščitavanjem, brojenjem i bilježenjem podataka iz izvora. Prikupljeni podatci zbrajaju se te klasificiraju prema osnovnim zadanim parametrima (imena, prezimena, nazivi zanimanja, godina pojavljivanja naziva zanimanja), a zatim se interpretiraju i kontekstualiziraju. Ograničenje predstavljaju moguća manja odstupanja pri brojenju zbog sporadično nečitkog rukopisa u samom izvoru, no procjenjuje se da nisu statistički relevantna te da se iz dobivenih podataka može dobiti jasna onomastička analiza. Iako su podatci iz izvora stariji više od cijelog stoljeća te su osobe u njemu navedene preminule, istraživanjem se ipak imena i prezimena abecednim redom navode u zasebnim tablicama, kako se ni na koji način ne bio mogao dobiti identitet pojedinačnih osoba. Tako se u posebnoj tablici navode i nazivi zanimanja, neovisno o prethodno navedenim imenima i prezimenima. Nazivi zanimanja bilježe se prema učestalosti pojavljivanja u korpusu i ne treba ih izjednačavati s brojem osoba koje su se bavile određenim zanimanjem budući da je moguće da je ista osoba mogla u određenom razdoblju imati više djece, odnosno učenika upisanih u školu.

3. Antroponimija Nove Bukovice

Antroponim kao predmet antroponomastike odnosi se na osobna imena (imena, prezimena i nadimke), a njihovo jezično proučavanje može obuhvaćati njihovo podrijetlo, značenje, način tvorbe, nastanak i razvitak, raširenost, gla-

sovne i morfološke mijene.⁵ Ipak, pri određivanju značenja osobnog imena u obzir treba uzeti i moguća alternativna tumačenja. Tako Frančić (2006) nudi vlastitu definiciju osobnog imena kojom se ono jasno razgraničuje od ostalih osnovnih antroponimijskih kategorija te ističe da u onomastičkoj terminologiji valja jasno razlikovati i ne upotrebljavati kao istoznačnice nazive ime-antroponim-osobno ime (Frančić, 2006, str. 75). Detaljne radove koji obuhvaćaju antroponimiju (ali i toponimiju) Slavonske Podravine, Baranje, virovitičkog područja, područja uz Vuku te Antina i Tordinaca donosi Sekereš (1973., 1966.), ali u radovima obuhvaća kasnija razdoblja od vremena prikazanog ovom analizom.

3.1. Imena

„Glavni imenik“ u razdoblju od 1869. do 1899. godine broji 1276 imena upisanih učenika, od toga 618 ženskih i 658 muških, što ga čini bogatim antroponomastičkim izvorom. U sljedećim dvjema tablicama abecednim su redom navedena ženska, a zatim i muška imena u tom razdoblju, kao i učestalost pojavljivanja u Imeniku (matici) kako bi se mogla odrediti njihova zajednička svojstva i kako bi se, općenito, ustanovila razina raznolikosti imena s kraja 19. stoljeća. Zasebno su zabilježeni svi oblici muških i ženskih imena onako kako su navedeni u Glavnome imeniku i onda kada je riječ o istim

⁵ Antroponim. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 14.1.2024. <<https://enciklopedija.hr/clanak/antroponim>>.

imenima u kojima je došlo do manjih promjena (npr. Marija i Maria, Vasilija i Vasilije, Gjuro i Đuro i sl.)

ŽENSKO IME	frekv.	ŽENSKO IME	frekv.	ŽENSKO IME	frekv.	ŽENSKO IME	frekv.
Adela	2	Gizela	5	Ljubica	22	Rozina	1
Agneza	3	Golubica	2	Manda	3	Ruža	15
Albina	1	Helena	1	Mara	76	Ružica	4
Alma	1	Hinka	1	Margareta	2	Sabina	1
Alojzija	1	Ilona	1	Maria	2	Saveta	2
Amalia	3	Irma	2	Mariana	1	Savica	5
Ana	70	Ivka	2	Marija	35	Savka	2
Angelina	2	Jaga	16	Marta	5	Senija	1
Angjelia	4	Jagoda	1	Matilda	3	Sida	1
Anka	4	Jela	9	Miholjka	1	Sofija	10
Apolonija	4	Jelena	3	Mileva	3	Stana	9
Bara	10	Jelisaveta	3	Milica	11	Stoja	5
Bela	1	Joka	1	Milka	5	Štefania	1
Bertha	1	Josipa	1	Mirjana	1	Štefanija	1
Božica	2	Jula	47	Nasta	2	Teodora	1
Darinka	1	Juliana	1	Neta	1	Terezija	1
Dragica	1	Justina	1	Pela	1	Tina	1
Dmitra	3	Karolina	1	Persida	3	Treska	1
Emilia	1	Kata	61	Petra	6	Veronika	2
Etelka	1	Klara	4	Regina	2	Viktorija	1
Eva	13	Konstancija	1	Reza	39	Vilma	1
Francika	2	Kristina	2	Roza	11	Zlata	1
Franjka	3	Linka	1	Rozalija	1	Zlatica	2
Gejza	1	Liza	8	Rozika	3		

Tablica 1. Učestalost ženskih imena navedenih u Glavnom imeniku

MUŠKO IME	frekv.	MUŠKO IME	frekv.	MUŠKO IME	frekv.	MUŠKO IME	frekv.	MUŠKO IME	frekv.
Adam	2	Ferdo	1	Janči	1	Mato	43	Rudolf	2
Aleksa	2	Filip	5	Janko	2	Mihajlo	4	Savo	6
Andrija	5	Florian	1	Joco	1	Mijo	15	Simo	8
Andro	17	Florijan	1	Josip	13	Milan	4	Slavko	2
Anton	1	Franjo	27	Jovan	1	Miloš	10	Stanko	5
Antun	23	Gal	1	Jovo	12	Mirko	1	Stevo	13
Bartol	1	Gavro	6	Jozo	45	Miško	14	Stjepan	33
Beno	1	Georgija	1	Kazimir	2	Mojsija	2	Stojan	6
Benjamin	1	Gjoka	2	Kosta	1	Moric	2	Šandor	2
Božidar	1	Gjuka	1	Krsta	2	Nenad	3	Štefan	1
Božo	2	Gjuro	23	Ladislav	1	Nikola	21	Tanasija	4
David	1	Glišo	1	Lajoš	2	Pantelia	1	Teodor	4
Daniel	1	Golub	2	Lazo	3	Pantelija	1	Tomo	15
Draginja	11	Hinko	3	Lovro	1	Pavao	1	Vaclav	1
Dragojlo	1	Ignac	3	Ludvig	1	Pavo	26	Valentin	1
Dragutin	7	Ignat	1	Luka	9	Pero	1	Vasilija	1
Dušan	1	Ilija	2	Ljubomir	1	Petar	23	Vasilije	1
Đoko	1	Imbro	3	Ljudevit	1	Rade	3	Vaso	3
Đuro	1	Ivan	32	Maksim	1	Radoslav	1	Vendl/ Vencl	1/1
Edmund	1	Ivo	26	Marci	1	Radovan	1	Vid	1
Eduard	1	Izidor	1	Marko	15	Rikardo	1	Vilim	1
Ernest	1	Jakob	2	Martin	12	Roman	1	Vinko	3
Ferdinand	1	Jakov	1	Matija	3	Roko	3		

Tablica 2. Učestalost muških imena u Glavnom imeniku

Prema prikupljenim podacima, a s obzirom na to da se pojedina imena učestalo ponavljaju, vidljivo je da su i među muškim i među ženskim imenima najučestalija religijska imena, bilo da se radi o punom imenu ili hipokoristicima (Mara, Marija, Ana, Kata, Eva, Jozo, Josip, Matija, Petar, Pavo, Pavao, Ivo, Ivan itd.). U sloju religijskih imena zamjećuje se i velika raznolikost pravoslavnih imena (Savo, Vasilije, Georgije, Jovan, Saveta itd.). Priloženi popisi i muških i ženskih imena upućuju na to i da se često daje prednost kraćim oblicima imena: Pavo (26) – Pavao (1), Mato (43) – Matija (8), Jovo (12) – Jovan (1), Jozo (45) – Josip (13), Andro (17) – Andrija (5), Roza (11) – Rozalija (1), Mara (76) – Marija (35) – Maria (1), Julia (47) – Juliana (1). Približan odnos učestalosti je u imenima Ivo (26) – Ivan (30). Osim najučestalijih imena religijskoga podrijetla (svetačka imena), zamjetna je i nešto rjeđa učestalost narodnih imena nastalih prema nazivima karakternih osobina (Milan, Mirko, Ljubomir, Draginja, Dragojlo, Dragutin, Milka, Milica, Dragica) te prema nazivima biljaka (Ljubica, Jagoda, Jela, Ruža, Ružica). Sporadično se pojavljuju i strana imena (Edmund, Eduard, Ernest, Florian, Bertha, Emilia itd.) od kojih je jedan dio jezično prilagođen (Moric, Lajoš, Janči, Rikardo, Šandor, Štefan itd.).

U dokumentu je upisano nekoliko imena koja danas nisu učestala, a poneka su i vrlo rijetka. Tako se rjeđe pojavljuju parovi narodnih imena Golub/Golubica ili Hinko/Hinka (češći muški oblik Hinko hipokoristik je osobnog imena Henrik), kao i muška religijska imena Mojsija/Mojsije i Tanasije. Među ženskim imenima danas nije učestalo ime Sida koje može biti hipokoristik imena Sidonija (Šimundić, 1988,

str. 305). Rijetki su i hipokoristici ženskih imena Nasta (prema Nastasija i Anastasija), Neta (prema imenu Aneta, tj. Ana), Etelka (moguće prema imenu Elizabeta), Senija (prema imenu Ksenija), Linka (moguće prema imenima Pavlina, Lina, Linarda). Ime Pela može biti odmičica različitih ženskih imena: Peladija, Pelegrina, Kopelija, Petka, Persida i dr. Žensko ime Treska danas je gotovo nepoznato, a Šimundić (1988) ga povezuje s imenima Tereza/Terezija.

3.2. Prezimena

Prezimena koja čine najmlađi dio antroponimije imaju vrlo različite osnove nastanka među kojima mogu biti osobna imena, toponimi, nadimci, nazivi zanimanja, osobine, dijelovi tijela, boja kože i dr. Šimunović (1997) ističe najčešće motivacijske skupine hrvatskih prezimena, nastalih na temelju odgovora na pitanja: čiji si? (patronimski prezimenski tip), kakav si? (nadimački kvalifikacijski prezimenski tip), odakle si? (etnički prezimenski tip) i čime se zanimaš? (prezimenski tip nastao po zanimanju prvotnoga vlasnika takva prezimena). Sljedeća tablica obuhvaća sva zabilježena prezimena s kraja 19. stoljeća koja se pojavljuju u Glavnom imeniku.⁶ Učenici u Glavni imenik nisu upisivani abecednim redom kako su upisani u tablici. Pregledom prezimena nastoji se ukratko prikazati razina njihove raznolikosti i najčešći izvori iz kojih potječu.

⁶ Učestalost njihova pojavljivanja nije zabilježena jer se u nekim slučajevima prezime jedne obitelji s više djece-učenika škole pojavljuje više puta, prilikom upisa svakog učenika zasebno (a odnosi se na istu obitelj).

A	Adamec, Adler, Ambrož, Arbić
B	Bajer, Balaš, Basarić, Bauner, Behm, Beker, Bezuk, Bimbo, Bišej, Bogdanić, Bognar, Bojčetić, Bokorni, Božinac, Božurić, Brand, Bratonja, Braz, Brci, Breć, Brkanović, Buneta, Bunjevac, Buzdumović, Bužek
C	Cader, Cerjak, Cviić, Crnić
Č	Čadeš, Čip, Črni, Čukić, Čurčić
Ć	-
D	Dasović, Dejanović, Dević, Dokić, Domša
DŽ	-
Đ	-
E	Ele, Ekerl, Ekert, Enijedij, Erdeši, Ereš
F	Fabianac, Faigl, Farkaš, Ferlendiš, Filković, Fizir, Funko
G	Gal, Galba, Galmanscheli, Gere, Gesler, Getzi, Gjureta, Gjurišić, Glück, Göczi, Grgurić, Gros, Gumilar
H	Haselpek, Hasenöhr, Haz, Hell, Henci, Heng, Hideg, Hinek, Hock, Hofman, Horvat, Hrast, Hubeš
I	Ivok
J	Jačimović, Jager, Janiček, Janković, Jareš, Jelenčić, Jelovica, Jen, Jovanović
K	Kasun, Kara, Karl, Kaufman, Kaurić, Kiš, Klič, Korušec, Kovač, Kreidl, Kozma, Krivić, Krumerac, Kučera, Kukić, Kuti, Kuzmanović
L	Laj, Lalić, Lauter, Lebinac, Lembah, Lengjel, Lic, Lucarić, Lužić
LJ	
M	Maksimović, Malović, Mandalić, Marković, Markulin, Medved, Mesaroš, Metz, Mezgar, Mihaljević, Mijatović, Milašinović, Miličević, Milinović, Miller, Mišanji, Mohar, Montag, Moroj, Müller
N	Nagj, Neicer, Nichter, Nikolić, Novak, Novaković
NJ	-
O	Ognjenović, Ošbolt, Ožbolt
P	Palaić, Pavlin, Pavlišić, Pentek, Pereković, Perjato, Perka, Pichler, Pitz, Poje, Pokrivka, Polesak, Pospihalj, Pozer, Predragović, Proić, Prozinger, Puš
R	Radanović, Radojčić, Radović, Radulović, Reis, Richter, Rožanković
S	Saj, Salaj, Sandi, Schön, Schlezinger, Selman, Sinder, Sindičić, Sipoš, Slepčević, Smiljanić, Souček, Speck, Stanić, Stepanović, Stojanović, Suša
Š	Šanta, Šarfi, Šen, Šikić, Šimara, Šoštarić, Šoufi, Špies, Šterl, Štribel, Šuntić, Švegel
T	Taher, Takać, Tic, Tkalčić, Trešer, Trinajstić, Troha
U	Ulm, Urban
V	Valjenjek, Varga, Vaš, Vavra, Veg, Veić, Venc, Verić, Vetengl, Viletal, Virand, Vitengl, Vitman, Vodvarka, Vojnović, Volenjek, Volinek, Vračević, Vršavski, Vučić, Vukičević, Vukomanović
W	Weis
Z	Zagorac, Zaloški, Zdenčan, Zetl
Ž	Žagar, Žampach, Živković, Žugaj

Tablica 3. Prezimena 1869. - 1899.

Kao i u općem korpusu hrvatskih prezime-
na, jedan (veći) dio navedenih prezimena su pa-
tronimi, odnosno prezimena nastala na temelju
osobnih muških imena⁷: Marković, Gjuršić,
Janković, Gjureta, Jovanović, Grgurić, Nikolić,
Predragović, Adamec, Stojanović itd. Prema
navedenim primjerima, u mnogim su prezime-
nima česti patronimički sufixi (-ić, ali i -ov, -ev
u mnogim drugim hrvatskim prezimenima)
kojima je jezično izražena pripadnost obitelji.
Jedan dio prikupljenoga korpusa obuhvaćaju
prezime-
na koja u osnovi imaju naziv zanimanja
(npr. Kovač, Mesaroš, Varga – prema mađ. riječi
„obučar, čizmar“⁸, Tkalčić, Žagar – pilar, prema
„žaga“⁹ - pila, Šoštarčić). Manje se pojavljuju pre-
zime-
na čija je osnova regionalni toponim (npr.
Zagorac ili Bunjevac), boja (Crnić, Črni, We-
iss), biljka (Hrast, Jelovica), životinja (Vuić, Vu-
kičević, Vukomanović, Medved) ili neka opća
karakteristika (Brci, Brkanović, Krivić, Slepčev-
ić itd.). Učestalija su prezime-
na koja u osnovi
imaju imenicu „rad“¹⁰ koja je općenito jedna od
najfrekventnijih antroponimijskih narodnih os-
nova (kod muških osobnih imena označuje da
je rođenje sina bilo radost u obitelji; u tablici s
upisanim muškim imenima navedena su: Rade,
Radoslav, Radovan): Radanović, Radojčić, Ra-
dović, Radulović. Plodna osnova u tvorbi antro-

ponima je i pridjev „mio“¹¹ prema kojemu su na-
stala pronađena prezime-
na Milašinović, Miličev-
ić, Milinović (broj pronađenih osobnih imena
s ovim pridjevom u osnovi još je veći: Milan,
Miloš, Mileva, Milica, Milka). Zanimljivo je da
se prezime Vencl pojavljuje i kao muško osobno
ime (prema njem. Wenzel, kod nas Vjenceslav).

Vidljivo je da se relativno često pojavljuju i
strana prezime-
na od kojih je jedan dio sačuvan
u izvornom obliku (Pichler, Müller, Hell, Ric-
hter, Behm, Glück, Nichter, Schön i dr.), a dru-
gi prilagođen hrvatskome jeziku (Kiš, Farkaš,
Enijedij, Ošbolt/Ožbolt, Jareš, Mišanji, Balaš).
Međutim, pri analizi prezime-
na treba uzeti u
obzir i jezične navike samih zapisivača te mogu-
ći nedostatak službenih osobnih dokumenata
učenika i njihovih roditelja (što nije ostavljalo
dru-
gu mogućnost do zapisivanja imena i pre-
zime-
na prema iskazu govornika i „prema sluhu“
zapisivača), a to je vjerojatno ponekad rezulti-
ralo polovičnim jezičnim prilagodbama, kao
u primjerima prezime-
na Žampach, Miller (uz
očuvano Müller), Schlezinger i Šlezinger (a pre-
ma osobnom imenu roditelja i njegovu zama-
nju može se zaključiti da se radi o istoj obitelji,
odnosno istom prezimenu). Strana prezime-
na većinom su podrijetlom njemačka i mađarska.

4. Nazivi zanimanja

Istraživanja koja se detaljno bave nazivima
zanimanja u Hrvatskoj s kraja 19. stoljeća nisu
mnogobrojna zbog čega kao vrijedan izvor
ostaju rječnici iz toga razdoblja.¹²

11 HJPMio. URL: http://hjp.srce.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1lmXRI%3D

12 O nazivima zanimanja u hrvatskim rječnicima
u ranijim razdobljima, do 19. stoljeća, istraživala je
Ana Marija Zulić (2012).

7 Općenito su tzv. ženska prezime-
na u hrvatskoj antroponimiji rijetka, što se prema Šimunoviću (2006)
objašnjava podređenim društvenim položajem žena
tijekom povijesti.

8 Klaić, B. Rječnik stranih riječi. Zagreb: Nakladni
zavod Maticе hrvatske, 1984., str. 1406.

9 Ibid., str. 1452.

10 HJP. Rad. URL: http://hjp.srce.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1vXhE%3D

Određenje zanimanja zabilježenih u izvoru upotpunjuje društvenu sliku prikazanog ruralnog područja s kraja 19. stoljeća, bilo usporedbom učestalosti pojedinih zanimanja ili kronološkim praćenjem zanimanja koja se u izvoru spominju prvi put. Prema „Glavnom imeniku“ popisani su nazivi zanimanja roditelja ili staratelja učenika koji su rođeni između 1862. (a u školu prvi put upisani 1869., od kada su podaci i unošeni) i 1892. (učenici upisani većinom 1899.). U izvoru nisu zabilježene godine rođenja samih roditelja/staratelja.

U sljedećoj su tablici abecednim redom popisana sva zanimanja pronađena u „Glavnom imeniku“ kroz zadano razdoblje. Navedena je i učestalost navođenja određenog zanimanja u imeniku te godina kada se u imeniku određeni naziv zanimanja prvi put spominje (prema godini upisa učenika u školu).¹³

ZANIMANJE - NAZIV	frekv.	GODINA	ZANIMANJE - NAZIV	frekv.	GODINA
Bačvar	9	1872.	poduzetnik	2	1894.
Ciglar	2	1888.	poljodjelac	961	1869.
Čordaš	1	1884.	postolar	1	1888.
Čurčija	1	1889.	privatnik	1	1889.
Dostavljač	1	1897.	radnik	1	1894.
Drvodielac	2	1882.	ratar	152	1892.
Drumar	3	1873.	sitničar	4	1874.
Gostioničar	1	1899.	stolar	1	1883.
Kolar	9	1872.	šumski težak	10	1884.
Kovač	17	1869.	tkalac	1	1879.
Krčmar	6	1869.	tesar	1	1894.
Krojač	8	1890.	trgovac	3	1885.
Lončar	1	1893.	učitelj	5	1882.
Lugar	6	1876.	ugljevar	9	1881.
Mlinar	5	1879.	vilar	9	1881.

¹³ U navođenju učestalosti naziva zanimanja moguća su odstupanja jer je svakako moguće (i vjerojatno) da roditelj čiji je naziv zanimanja naveden ima više djece tj. učenika koji su upisivani u školu u određenim vremenskim razmacima, što znači da je i naziv zanimanja roditelja ponovno naveden za svako dijete. Ipak, učestalost pojavljivanja pojedinih naziva u odnosu na neke druge može biti vrlo indikativna jer su razlike velike, čak i uz navedeno ograničenje.

Nadničar	46	1882.	vincilir	9	1873.
Opančar	3	1874.	vlastelinski lugar	6	1887.
obćinski blagajnik	7	1892.	željeznički nadzornik	1	1898.
općinski pandur	1	1897.	župnik	2	1884.
Paroch	5	1882.			

Tablica 4. Nazivi zanimanja

U prikazanoj je tablici vrlo vidljiva i indikativna razlika u učestalosti zanimanja „poljodielac“ (961) u odnosu na ostala sporadična zanimanja. Također se često navodi i naziv „ratar“ (prvi put 1892. godine). „Poljodielac“ podrazumijeva isti obim djelatnosti kao i „ratar“, a predložak nameće zaključak da je jedan naziv ustupio mjesto drugomu i to prilično naglo jer se od godine kada je upotrijebljen naziv „ratar“, naziv „poljodjelac“ gotovo uopće ne koristi. Na isti je način moguće usporediti i nazive „krčmar“, koji je zabilježen 1869., i blisko određenje „gostioničar“ iz 1899. Ipak, i ovdje svakako treba uzeti u obzir i karakteristike i moguće jezične sklonosti samih zapisivača (tadašnjih ravnatelja ili učitelja koji su se s vremenom mijenjali, a tako i njihov pomalo osobni ton u dokumentu). Vrlo rijetki nazivi „vincilir“, „čordaš“ i „čurčija“, „vilar“ danas su gotovo nepoznati i rijetko se koriste. Prema Klaiću, „vincilir“ je „nadstojnik nad vinogradom, vinogradar“¹⁴, a izraz je preuzet od mađarskog vinczellér- (nadalje, od njem Winzer). „Čordaš“ je „pastir (koji svakoga jutra kupi krave po selu i čitav ih dan na paši čuva)“¹⁵ Prema riječi „čurak“

14 Klaić, Bratoljub. Rječnik stranih riječi. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1984., str. 1423.
15 Ibid., str. 249.

čije je značenje „kožuh, haljina od sukna ili čohu postavljena ovčijom ili drugom kožom s runom“ izvode se imenice čurčija, čurčija, čuršija i čurdžija¹⁶ koje označuju kožuhara ili krznara. U Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja¹⁷ postoje samo imenice „krznar“ i „kožar“ (i nazivi srodnih zanimanja), ne i „kožuhar“ (prema imenici „kožuh“ u značenju „kaput od ovčje kože s runom na unutrašnjoj strani“¹⁸). „Drumar“ je također danas rijetko upotrebljavani izraz, ali ipak prepoznatljiviji od navedenih naziva „čurčija“ (čurčija) i vincilir, a znači „cestar, putar, nadzornik putova“¹⁹. Rijetko se pojavljuje i imenica „sitničar“ koja se odnosi na „trgovca sitnicama, robom za svakodnevnu potrošnju“²⁰, a u drugom

16 U izvoru je imenica zapisana u obliku „čurčija“ u kojemu je prenesena i u radu, a moguće je da je to rezultat jezične uporabe samoga zapisivača

17 http://www.dzs.hr/Hrv/important/Nomen/NKZ2010/NKZ_2010.pdf, str. 13

18 Šonje, Jure. Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Školska knjiga, 2000., str. 497

19 Klaić, Bratoljub. Rječnik stranih riječi. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1990., str. 327

20 Šonje, Jure. Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Školska knjiga, 2000., str. 1128

kontekstu može značiti i karakternu osobinu (cjepidlaka, sitničavac). U značenju zanimanja za navedeni naziv ponekad se koriste i tuđice „bakal“, „glajzler“, „špecerajst“. Moguće je priloženi popis naziva zanimanja navesti i po kronološkom slijedu, odnosno godini kada se prvi put spominju u izvoru, čime se također dolazi do zanimljivih pokazatelja posebno od 1890. godine nadalje kada se pojavljuju nazivi zanimanja koji svjedoče općim društvenim promjenama s kraja 19. stoljeća. Naime, od tada prvi put susrećemo nazive „privatnik“, „poduzetnik“, „radnik“, „općinski pandur“, „blagajnik“, „dostavljač“, „željezničarski nadzornik“. Imenice ženskoga roda u nazivima zanimanja puno su rjeđe budući da se u „Glavni imenik“ upisivalo prvenstveno ime oca, a onda i njegovo zanimanje. Tvorbena takve imenice ne odstupaju od današnjih te imaju uobičajene sufikse -ka, -ica: „sitničarka“, „lugarica“, „nadničarka“, „poljodeljka“, „mlinarica“, „gazdarica“, „posjednica“, „služavka“.

5. Zaključak

„Glavni imenik (matica) školskih sposobnjakah obće pučke škole u novoj, gornjoj i donjoj Bukovici, Kozicah i Viljevu počam od 1. veljače 1876“ sadrži opće podatke o nekoliko stotina upisanih učenika od kojih se veći dio može razmatrati i u okvirima onomastike, prvenstveno antroponomastike i nazivlju zanimanja. Upravo su ta dva područja analizirana u izdvojenom vremenskom razdoblju od 1869. do 1899. godine. Među muškim i ženskim imenima česta su ona religijskog podrijetla, a primijećena je i tendencija učestalijeg korištenja hipokoristika u odnosu na pune oblike imena. Zabilježeno je i nekoliko imena koja su danas

rijetka ili gotovo nepoznata (npr. Treska). Među prezimenima česti su patronimi, ali i strana prezimena među kojima su neka ostala u izvornom obliku, a neka su prilagođena (potpuno ili djelomično) grafiji hrvatskoga jezika. U matici je zabilježeno i nekoliko danas manje poznatih zanimanja (čurčija, vincilir, čordaš, vilar), kao i velike razlike u učestalosti pojedinih zanimanja u odnosu na ostala (poljodielac). Također, zabilježena su i „novija“ zanimanja koja na lokalnoj razini definiraju društvenu sliku prikazanog razdoblja, sačuvanu u dragocjenim izvorima starih pedagoških arhiva.

Literatura

Antroponim. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 14.1.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/antroponim>

Arhiv. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 15. 12. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3764>>.

Državni zavod za statistiku https://podaci.dzs.hr/media/t3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx . Pristupljeno 15. 10. 2023.

Frančić, A. (2006). Što je osobno ime? Folia onomastica Croatica, 15, 71 - 80.

Glavni imenik školskih sposobnjakah obće pučke škole u novoj, gornjoj i donjoj Bukovici, Kozicah i Viljevu. Rukopis. 1876.

Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.srce.hr/>

Klaić, B. (1984). Rječnik stranih riječi. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Nacionalna klasifikacija zanimanja. URL:

http://www.dzs.hr/Hrv/important/Nomen/NKZ2010/NKZ_2010.pdf,str.13

Pravilnik o pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji te javnim ispravama u školskim ustanovama. Narodne novine, 47/2017.

Sekereš, S. (1966). Antroponimija i toponimija južne Baranje. Hrvatski dijalektološki zbornik, 2, 405 - 458.

Sekereš, S. (1966). Antroponimija i toponimija Antina i Tordinaca. Hrvatski dijalektološki zbornik, 2, 459 - 469.

Sekereš, S. (1973). Antroponimija i toponimija Slavonske Podravine. Hrvatski dijalektološki zbornik, 3, 369 - 470.

Sekereš, S. (1973). Antroponimija i toponimija Virovitice i okolice. Hrvatski dijalektološki zbornik, 3, 333 - 368.

Sekereš, S. (1973). Antroponimija i toponimija Vuke i okolnih sela. Hrvatski dijalektološki zbornik, 3, 319 - 331.

Šimunović, P. (1997). Odluke hrvatskih prezimena. Folia onomastica Croatica, 6.

Šimunović, P. (2006). Hrvatska prezimena. Zagreb: Golden marketing: Tehnička knjiga.

Šimundić, M. (1988). Rječnik osobnih imena. Zagreb: Matica hrvatska.

Šonje, J. (2000) Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Školska knjiga.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine, od 87/2008 do 156/2023.

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima. Narodne novine 61/18, 98/19, 114/22, 36/24.

Zulić, A (2012). Nazivi zanimanja u hrvatskim rječnicima do 19. stoljeća: doktorska disertacija. Osijek: Filozofski fakultet.

Summary

From school archives: names, surnames and occupations in Nova Bukovica area (1869 - 1899)

The paper researches the data found in old school documentation, primarily focusing on anthroponyms and occupational names in Nova Bukovica area, Virovitica-Podravina County. As a valuable source of information, school archives provide an insight into common names, surnames and occupations from the end of the 19th century. The data found is classified by the occurrence frequency and interpreted according to the anthroponomastic sources.

Keywords: *school archive, gradebook, anthroponomastics, name, surname, profession*